

Tartu Ülikool
Haridusteaduskond
Klassiõpetaja õppekava

Silja Kuris

ARENGUVESTLUSTE EFEKTIIVSUSE HINDAMISE KRITEERIUMID JA
KASUTEGURI SUURENDAMISE VÕIMALUSED KOOLIS
magistritöö

Juhendaja: Kristiina Tropp

Läbiv pealkiri: Arenguestluste efektiivsus

Tartu 2011

Resümee

Käesolev uurimus toetub kirjandusele, dokumentidest saadud infole ja õpetajate seisukohtadele. Magistritöö eesmärgiks on anda ülevaade arenguestluste tähtsusest lapse arengu toetamisel ning selgitada välja arenguestluste tulemuslikkuse hindamise kriteeriumid ja kasuteguri suurendamise võimalused koolis. Töö esimeses osas on ülevaade arenguestluste olemusest, läbiviimise korrast, arenguestluste efektiivsust mõjutavatest teguritest ja tulemuste rakendamisest.

Uurimistöö viidi läbi 2011. aasta kevadel. Eesmärgiks oli leida arenguestluste tõhususe hindamisele viitavat infot kooli kodulehtedel olevatest avalikest dokumentidest ning välja selgitada õpetajate arvamused vestluste tegeliku tulemuslikkuse kohta läbiviijate kogemuste põhjal.

Selleks uuriti Eesti üldhariduskoolide veebilehekülgedel olevaid avalikke dokumente ja viidi läbi kvalitatiivne sisuanalüüs (dokumendianalüüs). Valimi moodustas 56 juhuvalikumeetodil valitud kooli, mis on 10 % kõigist üldhariduskoolidest. Uuritud dokumentide tüüpe oli 5: arenguestluste juhend, kooli õppekava, kooli põhimäärus, arengukava, muud dokumendid. Täiendav intervjuu viidi läbi 9 õpetajaga, kes valiti 56 valimisse kuulunud kooli õpetajate hulgast. Kõik andmed on esitatud üldistatud kujul, ühegi kooli ega õpetaja nimi töös ei kajastu.

Uurimuses selgus, et arenguestluste kohta üldiselt on kooli kodulehtedel vähe infot, samuti on vähe ka tulemuslikkuse hindamisele viitavat infot, pigem on leida teavet arenguestluste eesmärkide ja läbiviimise kohta. Intervjuudest selgus, et valdavalt peavad õpetajad vestlusi tulemuslikeks. Tõhusust hinnatakse siiski subjektiivselt, kuigi efektiivsuse kohta olid õpetajatel suhteliselt ühesed arvamised. Tähelepanuväärne on, et nii õpetajate hinnangul kui ka vastavasisuliste uuringute ja väljaantud käsiraamatute põhjal võib öelda, et arenguestlustel on lapse arengu seisukohalt oluline koht.

Märksõnad: arenguestlus, perevestlus, tõhususe hindamine, arenguestluste tulemuslikkus, kool, avalikud dokumendid

How to assess the effectiveness of parent-teacher conferences and increase their outcome in schools

Abstract

The present study is based on data from literature and documents as well as teachers' opinions. The aim of the Master's thesis is to make review about the supporting role of the parent-teacher conferences in the development of a child, to establish the criteria for assessing the outcome of these conferences and to find out the possibilities to increase their efficiency.

The study was done in spring 2011. The aim was to find information about the conference efficiency assessment methods in the documents available via the websites of the schools and to find out opinions of the teachers about the real outcome of the conferences based on their experiences.

The publicly available documents on the websites of Estonian public schools were studied and a qualitative content analysis was carried out. The study group consisted of 56 randomly chosen schools which constitute 10 % of Estonian public schools. Five types of documents were studied: the manual for parent-teacher conferences, the curriculum of the school, the statutes of the school, the school development plan, and other documents. Nine teachers from the 56 schools included into study group were additionally interviewed.

All data are presented in the generalized form and the names of the schools and teachers are not mentioned in the study.

The study revealed in general that very little information about the parent-teacher conferences can be found on the websites of the schools, there is also little information about effectiveness of these conferences, more data can be found about the aims and way of conducting the conferences. The interviews showed that the teachers regarded the outcome of the conferences mostly as positive. The assessment of effectiveness is subjective, but still the teachers' opinions about the effectiveness coincided quite well. According to teachers' opinions as well as the results of corresponding studies and handbooks it can be concluded that the parent-teacher conferences have important impact on the development of a child.

Keywords: parent-teacher conference, family conference, assessment of effectiveness, outcome, school, documents

Sissejuhatus

Muutused meie ühiskonnas on mõjutanud ka haridust. Üleskerkinud probleemid on näidanud, et traditsioonilised mudelid koolis enam hästi ei toimi. Seetõttu peavad õppeasutused olema jätkuvalt avatud uuendustele ja leidma võimalusi lapse arengu mõjutamiseks positiivses suunas (Lukk, 2008). Kuidas saab kool kaasa aidata lapse arengule nii, et sellest lõikaks kasu eelkõige laps ise, kuid pikemas perspektiivis ka terve ühiskond?

Juba üheksakümnendatel aastatel hakati õpilaste seas läbi viima küsitlusuuringuid, et saada tagasisidet koolitööst, õpilaste arvamusest koolist jne (Hiiepuu, Riistop, s.a.). Mõnda aega katsetati uut, küsimustel põhinevat vestlusvormi ja kuna see tundus efektiivne, muudeti arenguvestlused 2006. aasta sügisest kohustuslikuks. Seega üheks võimaluseks lapse arengu toetamisel sai arenguvestlus. Vastavalt Põhikooli- ja gümnaasiumi seadusele viiakse vähemalt üks kord aastas õpilasega läbi arenguvestlus - osavõtjateks laps, vanem ja klassijuhataja (Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus). Nüüdseks on arenguvestlusi koolides läbi viidud juba aastaid. Nii et teatud mõttes pole teema enam uus ja õpetajad on arenguvestluste läbiviimisega harjunud.

Selleks, et arenguvestluste läbiviimine oleks mõtestatud ja kõigile selles protsessis osalejatele kasutoov, on vaja kogu süsteem põhjalikult läbi mõelda (Kohtla, 2010). Käsiraamatutest leiab rohkesti infot arenguvestluse olemuse ja läbiviimise kohta nii koolis kui ka lasteaias, samuti osapoolte arvamustest. Põhiliselt on antud hinnanguid vestluste mõju kohta lastele ja vanematele ning rohkem on keskendutud osapoolte rahulolule (Tiko ja Almann, 2006; Türk, 2006), kuid seni pole Eestis otseselt uuritud selle meetodi efektiivsust laste arendamisele kaasaaitamises. Käesolevas töös käsitletakse arenguvestluse teemat tulemuslikkuse ja selle hindamise seisukohalt, süvenedes ka arenguvestluse olemusse ja puudutades muid temaga seonduvaid küsimusi.

Arenguvestluse olemus ja rakendumine Eesti koolides

Iga laps tahab koolis hästi hakkama saada. Laps vajab tunnustamist, mõistmist, usalduslikku suhet ja vahel ka abi. Kiire elurütmi tõttu ei suuda ei kool ega kodu piisavalt iga lapsega tegeleda tema muredest ja rõõmudest osa saades. Seetõttu on vaja individuaalseid vestlusi, kus pühendutakse vaid konkreetsele lapsele.

Kool on lapse arengu mõjutajana kodu kõrval teisel kohal. Et saavutada häid tulemusi, on vaja teha koostööd kooli ja kodu vahel. Et lapse erinevad isiksuse-jooned ei avaldu kõik koolitunnis, on vajadus last näha ka väljaspool tundi. Lapse paremaks mõistmiseks on vaja

teada, millised on suhted vanemate ja laste vahel, kuidas laps käitub kodus, millest ta on huvitatud, millega meelsasti tegeleb, mis koolis meeldib/ei meeldi ja miks, kellega sõbrustab ja kellega ei taha suhelda (Elango, 1977b; Mis on arenguvestlus? s.a.). Vanemad tahavad saada tagasisidet lapse koolis hakkamasaamise ja käitumise kohta, seda tõestab Luku (2007) läbiviidud uurimus. Ka lapsevanemal on suur osa lapse aitamisel õpiraskustest ülesaamisel ja tema arengu toetamisel üldiselt (Mis on arenguvestlus? s.a.).

Ajaloost

Krause (s.a.), Pärnu Kuninga Tänav Põhikooli direktor väidab, et arenguvestluste läbiviimise põhjuseks oli vajadus saada tagasisidet õpetaja tööle õpilase ja lapsevanema seisukohalt. Saadi aru, et kool ei saa ega jõua vastutada lapse arengu eest ainuisikulisena. Kodu ja kool peavad olema partnerid. Arenguvestlustel on võimalus selgitada peredele kooli põhimõtteid, kuulata vanemate ettepanekuid, ootusi ja leida üheskoos parimad meetodid iga õpilase suunamiseks ja toetamiseks. Krause väidab, et nende koolil ei tulnud „leiutada jalgratast“, vaid eeskujuks ja õpetajaks sai Rootsi sõpruskool Stockholmi Eesti Kool. Külaskäikudel selgitati Eesti kolleegidele arenguvestluse olemust ja läbiviimise taktikat. Toodi välja ka vestluste positiivsed ja negatiivsed küljed. Esimesed küsimustikud said Pärnu õpetajad Rootsi kolleegidelt (Krause, s.a.).

Hiiepuu ja Riistop (s.a.) Harkujärve Lasteaed-Algkoolist said samuti inspiratsiooni sõpradelt väljaspool Eestit. 1991. aasta suvel tutvustasid Soome kolleegid oma tööalaseid kogemusi ja nii tekkis mõte anda lastevanematele tavapärasest erinevat tagasisidet. Alguses seati sisse õpilaste individuaalsed arengukaardid, kuhu õppeaasta jooksul tehti õpilaste kohta märkmeid. Kaardil oli oluline info lapse õppimise, käitumise, hoolsuse ja suhete kohta. Kuna asi oli uudne, leidis iga õpetaja endale sobiva vormi laste jälgimiseks ja hindamiseks. Kuu lõpus tehti kokkuvõtted ja leiti, et hea õpilase kaart oli tühi, õpi- ja käitumiskeskustega õpilase kaart aga täis. Tänu kaardisüsteemile hakati tähelepanu pöörama kõigile lastele.

Väliskolleegide eeskujul muudeti harjumuspärase koosolekute vormi. Ruumi ümberpaigutamisega loodi pingevabam õhkkond. Eraldi koosolekuid korraldati väikestele rühmadele (poiste ja tüdrukute vanematele, sarnaste probleemidega laste vanematele) (Hiiepuu, Riistop, s.a.). Toetavate tingimuste loomist vestluste korraldamisel peeti oluliseks juba 70ndatel aastatel, kuigi siis polnud veel nn arenguvestlusi (Elango, 1977a).

Arenguvestluste olemus

Arenguvestlused on regulaarsed ja ettekavandatud ning on mõeldud lapse arengu toetamiseks (Salumaa, Talvik ja Saarniit, 2006). Vestlustel arutatakse õpilase tulevikuplaane, oskuste ja teadmiste omandamise võimalusi ning tehakse kokkulepped tulevase perioodi tegevuste suhtes. Arenguvestlustel toimub arvamuste vahetus, mille tulemusel mõistetakse üksteist paremini ja saavutatakse suurem aktiivsus ja entusiasm. Arenguvestlustel arutatakse õpetaja ja lapsevanema võimalusi olla lapsele toeks püstitatud eesmärkide saavutamisel (*Õpilaste ja lapsevanematega ... s.a.*).

Arenguvestlus ei ole koht, kus süüdistatakse ja tehakse etteheiteid, vaid see on koht, kus õpilane täiskasvanud osapoolte kaasabil analüüsib oma õppimist, käitumist ja võimeid. See on koht, kus õpilane saab julgustatud ja seab endale eesmärgid. Vestlusel saab õpilane rääkida asjadest, mis talle koolis (kodus) rõõmu valmistavad, kuid ka pettumustest ja raskustest nii õppetöös kui suhetes kaaslaste- ja õpetajatega. Teades lapse muresid, on võimalik teda aidata. Infovahetus kooli ja kodu vahel ning ühiste eesmärkide olemasolu aitavad ära hoida pingeid, mis tulenevad teadmatusest (Mis on arenguvestlus?, s.a.). Käär (2004) kinnitab, et informatsiooni liikumisest ja täpsusest sõltub lapse probleemide märkamine ning teadvustamine. Nii on arenguvestlus väga vajalik lapse võimalike probleemide ennetamiseks ja lahendamiseks (Mis on arenguvestlus?, s.a.).

Haridus- ja teadusministeeriumi kodulehel (Mis on arenguvestlus?, s.a.) defineeritakse arenguvestlust kui usalduslikku ja dokumenteeritud jutuajamist õpilase, tema vanemate ja klassijuhataja vahel, mille juures peatähelepanu on lapsel. Dokumenteerimise abil saab õpetaja lapse kohta infot ja suudab jälgida arengus toimuvaid muutusi. Küsimuste abil selgitab õpetaja välja laste tegelikud vajadused ja huvid (Kinos ja Pukk, 2010). Türk on veel lisanud, et arenguvestlus on õpilase, vanemate ja õpetaja kohtumine, mille käigus otsitakse koostöövõimalusi koduga, tehakse kindlaks vastastikused ootused, sõlmitakse kokkuleppeid, saadakse rohkem informatsiooni lapse kohta, et teda paremini aidata.

Arenguvestlus on osa õpiprotsessist, milles laps hindab oma arengut, õpitulemusi ja eesmärkide täitmist. Täiskasvanu abiga saab õpilane luua objektiivsema minapildi, seada täidetavad eesmärgid. Õpetaja ja lapsevanem aitavad vajadusel tõsta lapse enesehinnangut (Salumaa et al., 2006). Nevski (2007) arvates on arenguvestlus oma olemuselt lapse eneseanalüüs, lapsele pühendatud individuaaltund (dialoog, vestlusring, jututund), milles osalevad ka vanemad.

Töö autori vestlustest kolleegidega on jäänud kõlama mõtted, et klassikoosolekutel on vanemad tihti kuulaja rollis, esile astuvad vaid julgemad. Arenguvestlus on aga koht, kus oma lapsest saab rääkida segamatult ilma kõrvaliste isikuteta.

Arenguvestluse eesmärgid ning osapoolte ootused

Arenguvestluste põhiline eesmärk on lapse arengu igakülgne toetamine kodu- ja kooli vahelises koostöös. Õpilase võimekus võib ilmnedas kodus ja koolis erinevalt, kuid mõlema poole teadlikkusel võivad vestluse käigus ilmsiks tulla head võimalused lapse võimete arendamiseks ja ellu viimiseks. Kool eeldab õppekavas märgitud kasvatustulemuste saavutamist. Sama eesmärk on ka vanematel, sest iga vanem tahab, et tema laps saaks elus hästi hakkama. Arenguvestlust peetakse kasvatustulemuste osaks, mille kaugem eesmärk on siira, intelligentse, endast ja teistest lugupidava inimese kujunemine, kes on vastutusvõimeline ja saab eluga hakkama, kes tuleb toime probleemide lahendamisea, kes oskab ennast valitseda ja on viisakas (Arenguvestluse eesmärgid s.a.; Salumaa et al., 2006).

Salumaa, et al (2006) on arenguvestluste eesmärgid esitanud järgnevalt:

- suhete loomine õpilaste ja vanematega;
- õppimis- ja käitumisprobleemide ennetamine;
- õpilase arengu toetamine lapsevanemate ja õpilase juhendamisel;
- tagasiside saamine õpetaja(te) tööle;
- analüüsimisvõime arendamine.

Suhete loomine õpilaste ja vanematega. Arenguvestlus toetub suhtlemisele. Kui vestluse tulemusel omavahelised suhted paranevad, siis on vestlus õnnestunud. Kõige olulisem vestluses on ärakuulamine. Lapsevanemal ja õpilasel on õigus rääkida kõikidest murettekitavatest probleemidest. Õpetaja saab kogu informatsiooni aluseks võttes aidata kaasa lapse arendamisele koolis, kaasates ka lapsevanemat oma osa täitma (Leung, 2001; Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Õppimis- ja käitumisprobleemide ennetamine. Tavaliselt toimub enamus jutuajamisi ja vestlusi koolis peale probleemi ilmnemist. Probleemsete õpilastega vestleb õpetaja peaaegu iga päev. Kuna kogu energia lähebki tavaliselt raskustega õpilastele, siis mõne õpilasega õpetaja peaaegu ei suhtlegi. Arenguvestluste suund peaks olema eelkõige ennetava iseloomuga. Et ära hoida nii õppimisega kui ka käitumisega seotud probleeme, peaks õpetaja vestlema kõigi õpilastega. Igal õpilasel on vajadus isikliku suhte järele klassijuhatajaga, olgu ta siis hästi toimetulev või mitte (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Õpilase arengu toetamine lapsevanemate ja õpilaste juhendamise kaudu. Iga õpilane peab tundma, et õpetaja temast hoolib ja peab last väärtuslikuks. Hoolivus on arenemise ja õppimistahte eelduseks. Õpetaja peaks omama juhendamisoskust, et nõu anda õppimis- ja kasvatusküsimustes; ka on vaja teada, mis toetab lapse arengut ja mis seda pärsib. Ei tohi aga unustada, et iga lapse areng on siiski individuaalne (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Koolipoolsete ootuste teatavakstegemine. Õpilastele koostatavad eneseanalüüsi küsimustikud peavad olema sõnastatud positiivselt, et aidata kaasa õigete suhtumiste kujunemisele (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Tagasiside saamine õpetaja(te) tööle. Arenguvestlustelt saadavat tagasisidet tuleb arvestada. Tihti saadakse vestlustelt infot rahulolu kohta kooli suhtes (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Refleksioonivõime arendamine. Arenguvestlusel saab õpilane anda hinnangu nii enda õpioskustele kui käitumisele (Pelgulinna Gümnaasiumi arenguvestluste... s.a.). Eneseanalüüsi oskuse arendamisele kaasa aitamine on oluline lapse arengu toetamisel, sest võime analüüsida iseenda ja oma kaaslaste käitumist, iseloomustab lapse arengut kõige paremini (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Lisaks eelnevatele on õpetajad toonud välja veel järgmisi ühiseid eesmärke:

- märgata õpilaste arengupotentsiaali ja seda igati toetada;
- selgitada välja arengut takistavad tegurid ja neid ennetada;
- kavandada õpilase areng, püstitada eesmärgid ja teha vastavad kokkulepped eesmärkide saavutamiseks;
- luua kooli ja kodu vaheline koostöö;
- leida olemasolevatest parimad võimalused õpilase arenguks (Türk, 2006).

Õpilaste ootused. Õpilased ootavad eelkõige õpetajapoolset mõistmist ja teadmist, et õpetaja neist tõesti hoolib. Peale selle on Türki (2006) käsiraamatus välja toodud veel õpilaste soov leida tunnustust. Üks kindlaid ootusi on ausa tagasiside saamine. See annab õpilasele teada tema kitsaskohad, puudujäägid, kuid ka kinnituse tubliduse kohta (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Õpetaja ootused. Et last paremini mõista, vajab õpetaja infot lapse kohta (kodune olukord, suhted vanemate ja teiste pereliikmetega (Elango, 1959). Klassijuhataja loodab leida ühised eesmärgid vanematega, et toetada lapse edasijõudmist (Leung, 2001). Samuti ootab õpetaja, et arenguvestluse tulemusel laps käiks koolis, saaks võimetekohaseid hindmeid ja käitumisprobleemid leiaksid lahenduse (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006; Rüütel, 2006).

Lapsevanema ootused. Lapsevanem peab saama kinnitust, et ta on oodatud, et õpetaja on positiivne, mõistev ja annab nõu probleemide ilmnemisel (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Arenguvestluse efektiivsus

Mida peaks arvestama arenguvestluse läbiviimisel? Ettevalmistus on arenguvestluse õnnestumiseks olulise tähtsusega tegevus (Türk, 2006). Arenguvestlust alustades peaks klassijuhataja looma positiivse, usaldusliku atmosfääri. Teatavaks tuleks teha arenguvestluse eesmärgid ja kogu vestluse ajal tuleks säilitada mõistmine ja asjalikkus. Arenguvestlus õnnestub, kui õpetaja ja õpilase vahel on mõistmine ja õpetaja hoiak hooliv ja heatahtlik (Salumaa et al., 2006).

Õpetaja ettevalmistuses on väga oluline:

- intervjuerimisoskus;
- kuulamisoskus;
- õpetaja taktitunne (Tveit, 2009).

Intervjuerimisoskus. Lapse ja lapsevanemate intervjuerimine eeldavad intervjuerijalt erinevaid oskusi. Erinevate spetsialistide (nt politseiuurijad, Wright, Powell & Ridge, 2007) poolt lastega läbiviidud intervjuude uurimisel on leitud, et kuigi lapsega toimuva intervjuu tulemus sõltub arvukatest teguritest, mis on seotud küsituleja, küsitletava ja küsitluse kontekstiga, on siiski ekspertide poolt üldiselt tunnustatud seisukoht, et kõige paremini tagab intervjuu edu küsituleja oskus esitada avatud küsimusi. Kõik küsitletavad, isegi nooremad kui 4-aastased, annavad avatud küsimuste puhul täpset ja üksikasjalist infot.

Head intervjuerimisoskust peab oluliseks ka Paul Leung (2001), kes jõudis oma uurimuses järeldusele, et kui õpetajaid pole õpetatud intervjuerima ja konsulteerima, takistab see kokkuvõttes lapse arengut. Ka Tveit (2009) märgib, et õpetajad ja lapsevanemad vajavad teadmisi ja oskusi, kuidas dialoogi arendada. Ilma avatud dialoogita pole ka õnnestunud arenguvestlust (Tiko ja Almann, 2006).

Kuulamisoskus. Kuulamist peetakse üheks pingelisemaks vaimseks tegevuseks, kus tähelepanu tuleb rakendada pidevalt. Selleks, et teise osapoollega tulemuslikult suhelda, on vajalikud aktiivse kuulamise oskused, st kuulata teist poolt hinnanguvabalt ja lõpuni ka siis, kui arvamused lähevad lahku (Tiko et al., 2006). Kui õpilane tajub, et tema jutt tõeliselt kedagi huvitab, avab ta end õpetajale. Samuti saab lapsevanem end vajadusel tühjaks rääkida (Leung, 2001). Seega arenguvestluse oluliseks osaks on lapse või vanema ärakuulamine, sest

see aitab luua ja säilitada suhteid (Salumaa et al., 2006) ning saada vajalikku informatsiooni lapse ja tema arendamise kohta.

Taktitunne. Tveit (2009) uuris tõesuse aspekti erivajadustega laste arenguvestlustel ja tuli huvitavale järeldusele. Küsitlustest selgus, et taktitunne seati esitatava teabe õigsusest ettepoole. Tõesuse ja taktitunde vahel näis tekkivat vastuolu, sest tõe rääkimise asemel eelistati taktitunnet. Tveit järeldab, et taktitundest juhendumine võib takistada realistliku pildi saamist õpilase olukorrast koolis, eriti kui õpilane vestluse juures viibib. Järelikult õpetajad ja vanemad peaksid vajadusel kaaluma vestluse võimalust ilma lapse juuresolekuta.

Arenguvestluse õnnestumisele kaasaaitavad tegurid. Vestlus peab olema oodatud mõlemale osapoolale. Kui mõlemad osapooled on huvitatud vestlusest, on üsnagi tõenäoline, et tuleb tulemuslik jutuajamine. Kui üks osapooltest ei taha mingil põhjusel (hirm, ebakindlus, teadmatus, eelarvamused) osaleda, pole loota erilisi tulemusi (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Õpetaja valmisolek. Õpetaja hoiakud ja taustaoletused on määrava tähtsusega arenguvestluse õnnestumisel. Õpetajal peaks olema positiivne suhtumine lastevanematesse ja õpilastesse. Paremate tulemuste saavutamiseks suhetes ja koostöös lapsevanematega, tuleks häirivad ja negatiivsed taustaoletused vahetada välja paremate vastu, sest koostöö muudab ka õpetaja töö lihtsamaks (Tiko et al., 2006; Türk, 2006).

Selged eesmärgid. Õpetaja püstitab ja sõnastab enesele selged eesmärgid, mida arenguvestlusega tahetakse saavutada (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006). Eesmärgist juhitud vestlus võimaldab keskenduda olulistele teemadele. Võiks proovida ka vestluse alguses õpilase ja/või lapsevanemaga eesolevale kohtumisele ühiseid eesmärgi seada, sest koostöö on edukas siis, kui mõlemal poolel on ühised eesmärgid ja ollakse motiveeritud (Rohtma, 2010).

Õpilase valmisolek. Õpilase valmisolek arenguvestlusel osaleda sõltub väga palju eelnevatest suhetest klassijuhataja ja õpetajatega. Õpetaja positiivne hoiak õpilasesse motiveerib õpilast julgelt vestlusest osa võtma (Elango, 1977a).

Lastevanemate valmisolek. Lastevanemate valmisolek oleneb õpetaja suhtumisest arenguvestlusesse ning vanemate lapsepõlve kogemustest individuaalsetest kohtumistest õpetajatega. Barjääride ületamiseks peaksid õpetajad andma vanematele positiivse kohtumise kogemuse ning arenguvestluseks küsimustikud, mis aitaksid vanematel ennast ette valmistada, et end vestlusel kindlamalt tunda (Türk, 2006).

Mõlemapoolne ettevalmistus ja piisav informeeritus. Et vestlus kujuneks sisukamaks, on oluline tutvustada arenguvestluse tähendust ja tähtsust lastele klassijuhataja tunnis,

vanematele lastevanemate koosolekul, rõhutades seejuures arenguvestlusest tulenevat kasu ning anda koos kutsega kaasa ettevalmistuseks mõeldud küsimustik, ankeet vms. Oluline on tagasiside kogumine ka teistelt koostööpartneritelt (aineõpetajad, logopeed, parandusõppe õpetaja), et saada mitmekülgsemat hinnangut lapse käitumisele, suhetele ja edasijõudmistele (Elango, 1977b; Rohtma, 2010; Salumaa et al., 2006; Türk, 2006). Aineõpetajate kaasamine on eriti oluline teises ja kolmandas kooliastmes (Rohtma, 2010).

Kokkulepete fikseerimine ja neist kinnipidamine. Arenguvestluse puhul on oluline läbi mõelda, mida soovitakse vestlusega saavutada. Õpetaja ülesanne on vestlust juhtida ning vestluse ajal saada vajalik informatsioon kokkulepete sõlmimiseks. Kokkulepped sõlmitakse selleks, et kaasata vanemaid ühistesse arendustegevustesse ja probleemide lahendamisse. Koos kavandatakse tegevused selleks, et järgmisel korral oleksid lapse tulemused paremad (Türk, 2006). Ka Leung (2001) ja Tveit (2009) väidavad sama. Arenguvestluse kokkulepped vormistatakse ühise protokollina. Kirjapanduna jäävad need allkirjastatult nii õpetajale kui ka õpilasele/lapsevanemale (Kohtla, 2010). Praktiliseks muutuvad kokkulepped siis, kui nad on mõlema vestluspartneri poolt 100% aktsepteeritud ning nende edukuse mõõtmiseks on kokku lepitud lihtsad ja arusaadavad kriteeriumid (Salumaa et al., 2006). Järgmisel vestlusel on hästi näha, kas areng on toimunud või mitte.

Väga tähtis komponent lapsevanema ja õpetaja koostöös on ka usaldus (Käär, 2004; Leung, 2001; Salumaa et al., 2006; Türk, 2006; Elango, 1977b).

Arenguvestlustest tulenev kasu. Rüütel on lähemalt uurinud arenguvestlust kooli ja perekonna koostöö võimalusena. Ta võttis tähelepanu alla esimese kooliastme lapsevanemate ja õpetajate arvamused ja hinnangud arenguvestluste kohta. Uurimistööst selgus, et koostöö kooli ja kodu vahel on oluline nii õpetajatele kui lastevanematele, eelkõige lapse arengu hindamise ja toetamise seisukohalt (Rüütel, 2006).

Rüütel (2006) leidis, vestlused tihendavad õpetajate- ja vanematevahelist koostööd, võimaldades tegeleda vaid konkreetse lapse probleemidega. See tuleb välja ka Leungi (2001) uurimusest.

Õpilasele on vestlus motiveeriva tähtsusega. Ta õpib oma tegevust analüüsima ja on huvitatud tagasisidest (Rüütel, 2006).

Õpetajatele on oluline tutvuda lapsevanematega ja täiendava teabe saamine lapse ja pere kohta. Õpetajal on võimalus näha lapse - vanema suhtlemist (Rüütel, 2006; Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Lapsevanemale on oluline, et tema lapsest hoolitakse (Tiko et al., 2006). Individuaalne vestlus lähendab vanemat õpetajaga, tekib usaldus ja vanema suhe õpetajaga paraneb. Kuna laps on siiski kõige tähtsam, saab vanem teavet lapse tugevate ja nõrkade külgede kohta ja tagasisidet lapse edasijõudmisest (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006).

Uurimuse eesmärk

Läbitöötatud teooria kinnitab, et vestlused on kasulikud. Kuid kas ka tulemuslikud? Küsimusest tulenevalt seati töö eesmärgiks kaardistada arenguvestluste tõhususele ja selle hindamisele viitavat infot kooli kodulehtedel olevatest avalikest dokumentidest ning välja selgitada õpetajate arvamused vestluste tegeliku tulemuslikkuse kohta läbiviijate kogemuste põhjal.

Uurimuse eesmärkide täitmiseks otsiti kodulehtedel avaldatud dokumentidest vastuseid järgmistele küsimustele:

1. Milliseid eesmärke sõnastavad koolid arenguvestlustest rääkivates dokumentides?
Sõnastatud eesmärgid annavad ülevaate, milliseid tulemusi üldse arenguvestlustelt oodatakse.
2. Milliseid AV analüüsimise, tulemuslikkuse ja selle hindamise kohaseid märke dokumentides leidub?
3. Kuidas on reguleeritud AV protokollide säilitamine? Dokumentide säilitamise aspekt on oluline läbiviidud arenguvestluste hilisema analüüsimise võimaluse seisukohast.

Intervjuude abil otsiti vastuseid järgmistele uurimisküsimustele: Missuguseid eesmärke püstitavad õpetajad arenguvestluste läbiviimiseks? Kui rahul on õpetajad arenguvestluste kui koostöövormiga? Kuidas tunnetavad õpetajad AV efektiivsust ja milliseid võimalusi näevad vestluste tõhusamaks muutmisel?

Metoodika

Käesolev uurimustöö on põhiolemuselt kvalitatiivne. Kvalitatiivse uurimuse lähtekohaks on tegeliku elu kirjeldamine, milles püütakse objekti uurida võimalikult tervikuna (Hirsjärvi jt, 2005). Kvalitatiivse uurimuse liike on erinevaid: eluloouurimus, vestluse analüüs, osalusvaatlus, juhtumianalüüs, tegevuse analüüs, dokumentide analüüs jne. Dokumentide analüüs võib täiendada teisi andmekogumismeetodeid, näiteks intervjuusid, aga seda võib kasutada ka iseseisva meetodina. Kvalitatiivses uuringus on valim enamasti väike ja

see ei võimalda tulemuste üldistamist kogu sihtrühmale (Laherand, 2008). Antud töös on siiski püütud haarata esinduslikku valikut kõigist Eesti üldhariduskoolidest.

Valim

Valimi koostamisel kasutati Eesti Hariduse Infosüsteemi (EHIS) veebilehel olevat õppeasutuste kontaktandmete nimekirja (seisuga 06.03.2011). Uurimuse läbiviimiseks võeti aluseks õppeasutuse tüüp – põhikool või gümnaasium. Nimekirjas oli 563 õppeasutust, millest valimi moodustasid 56 kooli (10% kõigist nimekirjas olnutest). Koolid osutusid valituks tingimusel, et seal on vähemalt esimene kooliaste või esimene ja teine kooliaste. Loendamist alustati 5. koolist ja edasi iga kümnes sattus valimisse. Kui juhtus, et kümnes oli täiskasvanute kool, siis võeti valimisse sellest järgmine kool.

Uuringu läbiviimisel piirduti valimisse kuulunud koolide kodulehtedel avalikult kättesaadavate dokumentidega, kuna need on materjalid, millega ka lapsevanemad saavad vajadusel tutvuda. Viiteid arenguestlustele, nende tõhususe hindamisele ja analüüsile otsiti eelkõige arenguestluste läbiviimise juhenditest, nende puudumisel aga koolide õppekavadest, põhimäärustest, arengukavadest, klassijuhataja tööjuhenditest ja muudest kodulehel esitatud dokumentidest (rahuloluküsitlus vms).

Intervjuu/küsitlus viidi läbi 9 õpetajaga, kes valiti uurimuses osalenud 56 koolist. Intervjueeritavad leiti kooli juhtide kaudu. Peab tunnistama, et nendest koolidest, kus AV juhend kodulehel olemas, sai tunduvalt lihtsamalt nõusoleku intervjueerimiseks või küsimustele vastamiseks, kui nende koolide õpetajatelt, kelle kooli kodulehel AV juhend puudus. Suhe on 5:4. Kõik andmed on töös esitatud üldistatud kujul, ühegi kooli ega õpetaja nime pole avaldatud.

Uurimisobjektid valiti eesmärgipäraselt juhuslikku valimit kasutades. Uurimise kava kujunes uurimise käigus. Uurimus viidi läbi paindlikult, võttes arvesse muutunud olusid (Hirsjärvi, Remes ja Sajavaara, 2005).

Andmekogumismeetodid

Andmete kogumine toimus kvalitatiivsele uurimusele omaselt loomulikus, tegelikus olukorras. Meetoditeks valiti dokumentide analüüs ja intervjuu, andmekogumisinstrumentina kasutati nii dokumente kui ka inimest. Andmetöötluses kasutati induktiivset analüüsi. Induktiivne sisuanalüüs eeldab materjalide ja intervjuude korduvat lugemist ja kuulamist, mis omakorda võimaldab iga teksti kui terviku mõistmist, sellele iseloomulike väljendite ja mõttetervikute väljatoomist. Antud liiki uurimus taotleb ootamatute asjaolude

esile tulemist, lähtekohaks ainekogu mitmekülgne ja üksikasjalik läbivaatamine, mitte teooria või hüpoteeside testimine (Laherand, 2008).

Töö dokumentidega toimus Interneti vahendusel, sest see võimaldas ligipääsu tähtsaks peetud andmetele. Kuigi kvalitatiivsetel uuringutel peetakse oluliseks just silmast silma kohtumist, on ka Interneti kaudu asetleidval andmekogumisel eeliseid (Murray ja Sixsmith 2002, viidatud Laherand 2008):

- kerge ligipääs andmetele (Mitmesuguse materjali leidmise võimalus on dokumendi-analüüsis vaieldamatu eelis.);
- uurija nähtamatus vähendab andmete moonutamise ohtu, st vaatenurgad ja mured tulevad paremini välja;
- võimalus käsitleda tundlikke teemasid, isiklike kogemusi.

Miinuseks on kaugus tegelikkusest. Dokumendid on tihti kujunemisjärgus ja neisse on sattunud vigu (uurija võib kinnitada sama).

Creswell (viidatud Laherand, 2008) on toonud välja dokumentide kasutamise eelised ja puudused.

Eelistena on nimetatud järgmisi punkte:

- dokumentidega saab uurija töötada talle sobival ajal ning info hankimiseks pole vaja uuritavaid tülitada;
- dokumendid sisaldavad andmeid, mida on neid kogudes tähtsaks peetud;
- kuna tegemist on kirjalike tõenditega, ei kulu uurijal aega transkribeerimisele.

Puudusteks on:

- osa dokumente sisaldab kaitstavat teavet ning pole seetõttu uurijatele kättesaadavad (uurimuse läbiviija kinnitab sama);
- uurija peab mõnikord otsima infot raskesti leitavatest kohtadest (teine linn, maakond, arhiiv);
- dokumendid võivad olla ebatäiuslikud või ebatäpsed.

Dokumentide analüüs. Uuriti arenguvestlusi käsitlevate dokumentide olemasolu kooli kodulehtedel. Dokumentide analüüsi jaoks koostati kategooriad, mille esinemist ja sisu analüüsitud dokumentides jälgiti.

1. AV juhendi olemasolu korral otsiti järgmisi kategooriaid:

- AV eesmärgi olemasolu ja sisu;

- AV analüüsidele viitavate tegevuste mainimine;
- AV tulemuslikkusele ja hindamisele viitavad märked;
- dokumentide säilitamise regulatsioonid.

2. AV juhendi puudumisel otsiti AV läbiviimisele viitavaid märke teistest dokumentidest järgmise jaotuse alusel:

- AV mainitud õppekavas;
- AV mainitud kooli arengukavas;
- AV mainitud kooli põhimääruses;
- AV mainitud muus dokumendis;
- viited arenguestluste läbiviimisele puuduvad;
- puudub koduleht.

Intervjuu

Et dokumentidest saadud info ei jääks ühekülgses, tuli viia läbi intervjuu õpetajatega. Lisaks otsestele intervjuudele on viimasel ajal hakatud rohkem tegema ka telefoni- ja arvutiintervjuusid. Alkula (1994, viidatud Hirsjärvi, 2005) arvates on kõige paindlikum arvuti juhitud telefoniintervjuu, kus intervjuuerija näeb küsimusi enda ees ekraanil ja talletab vastused kohe klaviatuuri abil. Pärast iga vastuse kirjapanemist siirdub arvuti automaatselt järgmise küsimuse juurde. Antud töös ei ole sellist programmi kasutatud, kuigi eelisena on just aja ja raha kokkuhoid, kuna ei pea kaugele sõitma. Plaanis oli kasutada nii otseintervjuud, kui kool asus lähemal ja telefoniintervjuud, kui kool asus kaugemal. Telefoniintervjuud tehnilistel põhjustel teha ei õnnestunud, kuna midagi peale kahina ja krõbinat diktofoni ei salvestunud. Seetõttu kasutati töös nii silmast-silma intervjuud kui ka avatud küsimustega küsimustikke, mis leidsid vastamist meili teel. Peab tunnistama, et paar õpetajat, kellega oleks olnud võimalus otse kohtuda, ei soovinud otseintervjuud, vaid eelistasid meili teel vastamist. Kolm õpetajat arvasid jälle, et otseintervjuu hoiab õpetaja aega kokku ja eelistasid pigem seda. Seega nõudis andmete kogumine uurijalt suurt paindlikkust.

Otseintervjuu eeliseks on see, et saab küsida lisaküsimusi ja jutu käigus tuleb olulist infot rohkem esile. Meili teel intervjuu eeliseks on, et vastamise aega saab õpetaja ise valida ja on võimalus rahulikult mõtteid koguda. Kokkuvõttes oli aga kirjavahetus päris aeganõudev, sest enamasti ei piisanud ühest vastamisest, vaid täpsustamiseks tuli isegi 3 korda üle küsida või helistada.

Küsimused tuli koostada töö eesmärgi silmas pidades. Intervjuerimisel kasutasin järgmisi avatud küsimusi:

1. Millised on arenguvestluse peamised eesmärgid Teie jaoks?
2. Kui rahul olete arenguvestluse kui õpetaja ja lapsevanema vahelise koostöövormiga?
3. Kui rahul olete arenguvestluste läbiviimise korraga oma koolis? (Mis toetab, mis häirib?)
4. Kas Teie koolis hinnatakse arenguvestluste tõhusust? Kuidas seda tehakse?
5. Kas Teie ise hindate arenguvestluste tõhusust? Mille põhjal Te järeldate, et arenguvestlused on/ei ole tulemuslikud olnud?
6. Kas Teie arvates kirjalik kokkuvõte arenguvestluse lõpus on vajalik? Mille jaoks kokkuvõte vajalik on/ei ole?
7. Kas säilitate arenguvestluste protokollid? Kui jah, siis kui kauaks?
8. Mida võiks teha teisiti, et arenguvestlused oleksid tõhusamad?
9. Kas AV juhend peaks olema ka kooli kodulehel kättesaadav? Miks?
10. Muud mõtted seoses käsitletud teemaga.

Andmetöötlus

Andmetöötlusel kasutati sisuanalüüsi. Sisu- ehk kontentanalüüs tuleb kõne alla, kui soovetakse midagi kirjeldada mitmesuguse materjali (nt „avatud“ küsimused) sisu ja vormi hindamiseks valitud karakteristikute alusel (Kidron, 2007). See on uurimismeetod, mida rakendatakse tekstiandmete sisu subjektiivseks tõlgendamiseks süstemaatilise liigendamise- ja kodeerimisprotsessi ning teemade või mustrite kindlakstegemise abil (Laherand, 2008).

Sisuanalüüs eeldab sobivate otsinguühikute koostamist. Antud analüüsis oli ühikuks tekstis sisalduv terviklik mõte, mis võis olla esitatud lause, lause osana või lõiguna tekstis. Analüüs koosnes kahest faasist: kirjeldavast ja tõlgendavast. Esmalt dokumentides sisalduvad andmed süstematiseeriti ja kanti ülevaattetabelisse, seejärel toimus sisuliste kategooriate otsimine. Intervjuude teel saadud materjalid transkribeeriti tekstifaili ja mitmekordse lugemise järel tehti sisulised kokkuvõtted.

Tulemused ja arutelu

Lõputöö algseks eesmärgiks oli välja selgitada vestluste tegeliku tõhususe hindamise võimalused Eesti üldhariduskoolides arenguvestluste protokollide põhjal. Pakkus huvi, kuivõrd kajastub kokkulepete sõlmimine ja nendest kinnipidamine kokkuvõtetes. Vastavalt

juhendile on protokollides olev info konfidentsiaalne ja ei kuulu edastamisele kolmandatele isikutele ilma kõigi osapoolte nõusolekuta. Koolide juhid kaitsesid kivalt vestluste tulemuste salajas hoidmist, uurijale ei võimaldatudki kontakte õpetajatega ega lapsevanematega informeeritud nõusoleku küsimiseks, ligipääsust protokollidele rääkimata. Seega jäi planeeritud arenguvestluste protokollide analüüs ära ja uurimisprobleemile läheneti teise nurga alt.

Lähtudes uurimuse põhieesmärgist, milleks oli leida arenguvestluste tõhususele ja selle hindamisele viitavat infot kooli kodulehtedel olevatest avalikest dokumentidest ning välja selgitada õpetajate arvamused vestluste tegeliku tulemuslikkuse kohta läbiviijate kogemuste põhjal, võib väita, et tõhususele viitavat infot oli vähe. Küll aga andsid õpetajatega läbiviidud intervjuud infot vestluste tulemuslikkuse kohta.

Vaatluse alla oli võetud 56 kooli kodulehte. Avalikke dokumente uurides selgus, et ainult 13-l koolil oli arenguvestluse läbiviimise juhend kodulehel olemas, 43 koolil vastavasisuline juhend puudus.

Arenguvestluste juhenditest saadud tulemused

Olemasolevatest juhenditest otsisin nelja kategooriat:

- AV eesmärgi olemasolu ja sisu;
- analüüsidele viitavate tegevuste olemasolu;
- arenguvestluste tulemuslikkusele ja hindamisele viitavaid märkeid;
- dokumentide säilitamise regulatsioone.

AV eesmärgid

Arenguvestluse eesmärkide analüüs aitab saada ülevaadet, milliste tulemuste saavutamist AV-lt üldse oodatakse. Õpilase arengu toetamise, mis oli seotud nii lapse võimetega, õpilaste ja vanemate juhendamisega kui ka üldiselt kodu ja kooli vahelise koostööga, tõid välja 8 kooli.

Kuna koolid on võtnud oma AV juhendi koostamisel arvesse ka juba koostatud eesmärgid, mis on saadaval Haridus- ja Teadusministeeriumi kodulehel, siis 5 koolil oli üldiseks eesmärgiks toodud õppekavas sätestatud kasvatusesmärkide saavutamine (Arenguvestluse eesmärgid s.a.).

Ühel koolil üldised eesmärgid puudusid.

Konkreetsetest e kitsamatest eesmärkidest osutus enimmärgituks

- eeloleva perioodi eesmärkides kokku leppimine (12 kooli).

Järgnesid:

- õpilaste saavutustele ja pädevustele hinnangu andmine (8 kooli);
- vastastikuse tagasiside saamine (6 kooli);
- õpilase enesehinnangu tõstmisele kaasaaitamine (5 kooli);
- õpilase püüdluste ja arengu toetamine vanemate juhendamise kaudu (2 kooli);
- keerukamate õppimis- ja käitumisraskuste ennetamine (2 kooli);
- probleemidele reageerimist ja nende ennetamine (2 kooli);
- koolipoolsete positiivsete ootuste väljendamine õpilastele (2 kooli);
- õpilase suunamine oma tegevuse analüüsimisele ja kavandamisele lähtudes eesmärkidest (2 kooli);
- õpilase huvide avastamist ja tegevuse toetamist läbi tema arengu analüüsi (2 kooli);
- õpilase arengut toetava õhkkonna loomist;
- koostöö tugevdamist kodu ja kooli vahel;
- kodupoolsete võimaluste väljaselgitamist lapse arendamisel;
- kooli ja kodu vaheliste ebakõlade selgitamist;
- lapse võimete edasiarendamise ja realiseerimise võimaluste väljaselgitamist ühises arutelus;
- üksteisemõistmise ja usalduse loomist ning hoidmist õpilaste, õpetajate ja vanemate vahel;
- õpilasele info andmist õpetaja ja kooli ootuste kohta;
- õpilase suunamist oma arengu eest vastutust võtma;
- eesmärkide saavutamiseks vajalike tegevuste väljatöötamist ja õpilase vajaduste väljaselgitamist;

Üks kool oli märkinud eesmärgiks näha, kuidas vanem oma last toetab.

Analüüside olemasolu. AV juhendeid uurides selgus, et õpilase eneseanalüüsi olid märkinud kõik 13 kooli.

Kõrge arv on põhjendatud, sest tavaliselt viiaksegi vestlus läbi küsimustike alusel.

Arenguvestlusel annab õpilane hinnangu nii enda õpioskustele kui käitumisele (Pelgulinna Gümnaasiumi arenguvestluste... s.a.), mis omakorda toetab õpilase analüüsi- ja arendamis- (Salumaa et al., 2006).

Peale õpilasega seotud analüüside oli välja toodud veel ka õpetaja eneseanalüüs, kus antakse hinnang läbiviidud vestlustele ja oma tööle (2 kooli). Väga oluline on, et arenguvestluse järel toimuks õpetaja poolt toimunu reflekteerimine. See annab võimaluse kriitiliselt hinnata enda isiklike mõtteid, tundeid ja tegevusi ning annab võimaluse korrigeerida enda tegevust õigeaegselt. Sellise hinnangu andmine õpetaja poolt iseenda tegevusele arenguvestlusel loob eeldused arenguvestluste läbiviimisega seotud oskuste pidevaks arenguks (Salumaa et al., 2006).

Tulemuslikkus. Neljal koolil oli selgelt välja toodud tulemuslikkusele viitavad laused, 9 koolil tulemuslikkusele viitav info puudus. Tõhusus kajastub järgnevas:

- tagasivaade, st eelmise aasta eesmärkide täitmise ja huide realiseerimise ülevaatamine (2 kooli);
- vestluse käigus arutatakse õpilase õppetöös edasijõudmist, käitumis- või suhtlemisprobleeme, tulevikuplaane;
- korduvat arenguvestlust alustatakse sellest, et palutakse õpilasel öelda oma arvamus, kui hästi ta enda arvates on täitnud eelmise arenguvestluse ajal kokkulepitut.

Dokumentide säilitamine. Valdavalt võib dokumentidest välja lugeda, et protokollid on klassijuhataja käes eraldi kaustas ja säilitatakse õpilase koolist lahkumiseni. Seejärel dokumendid hävitatakse (5 kooli).

Mainitud on veel järgmist:

- aruanded on klassijuhataja käes, kuid säilitamise kohta andmed puuduvad (2 kooli);
- klassijuhataja hoiab protokollid alles järgmise vestluseni (1 kool);
- aruannetest tehakse koopia, mis väljastatakse vanematele, originaal jääb klassijuhatajale, säilitamise kohta andmeid pole (2 kooli).

Üks kool on dokumentide säilitamise hoopis omapäraselt lahendanud. Klassijuhataja säilitab arenguvestluse materjalid eraldi kaustas õppeaasta lõpuni ja vastutab arenguvestluse materjalide säilimise ja konfidentsiaalse hoidmise eest. Arenguvestluste protokollid esitab klassijuhataja õppeperioodi lõpuks kooli psühholoogile, kes arhiveerib neid. Vajadusel võtab klassijuhataja arenguvestluste protokolle järgmise õppeaasta alguses kirjaliku avalduse alusel ja tagastab neid õppeaasta lõpus. Õpilase koolist lahkumise korral kuuluvad materjalid hävitamisele.

Kahel koolil protokollide säilitamise kohta andmed puudusid.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et 7 koolil 13-st on dokumentide säilitamise kord kindlaks määratud ja 6 koolil pole AV juhendite järgi võimalik kindlaks teha, kui kaua protokolle hoitakse. Lühiülevaate arenguvestluste juhendite analüüsist annab Tabel 1.

Tabel 1. Arenguvestluste juhendite analüüsi tulemused

Arenguvestluste juhenditest otsitavad kategooriad	Koolide arv
Eesmärgi olemasolu	13
Analüüside olemasolu	13
Tulemuslikkus	4
Dokumentide säilitamine	7

Teistest dokumentidest saadud tulemused. Kuna arenguvestluste kord oli olemas vaid 13 kooli kodulehel, siis tekkis vajadus uurida, kas ja kuidas kajastub teema teistes dokumentides. Tabel 2 annab ülevaate vaatluse all olnud dokumentide loetelust ja arvust.

Tabel 2. AV käsitlevate dokumentide loetelu kooli kodulehtedel

Dokumendi tüüp	Dokumentide arv
AV läbiviimise juhend	13
Õppekava	12
Kooli arengukava	9
Kooli põhimäärus	4
Klassijuhataja tegevusjuhend	2
Hindamisjuhend	1
Muud dokumendid (nt rahuloluküsitlused)	3

Märkus: Ühel koolil puudus koduleht ja 14 kooli avalikest dokumentidest polnud võimalik leida mingit arenguvestlustele viitavat infot.

Missugust infot arenguvestluste kohta võis leida erinevates dokumentides, sellest annab ülevaate Tabel 3.

Tabel 3. Arenguvestluste kohta leiduv info kooli dokumentides

Dokumendi nimetus	Sisu	Koolide arv
Õppekava	Õppekavast võib leida, et arenguvestlusti korraldatakse õpilase arengu toetamiseks, õpilaste nõustamiseks ja õpiabi osutamiseks, samuti peetakse seda üheks võimaluseks teha kokkuleppeid õppimise ja arengu eesmärkide kohta. AV läbiviimist on mainitud klassijuhataja töö osana. Arenguvestlusti peetakse ka üheks võimaluseks kooli ja lapsevanema vahelises sidepidamises. Õppekavadest saab infot ka vestluste sageduse kohta.	12

Kooli arengukava	On mainitud arenguvestluste vajalikkust lapse arengu toetamisel, toimumise sagedust ja on lihtsalt märgitud, et vestluste läbiviimine jätkub.	9
Kooli põhimäärus	Välja toodud arenguvestluste läbiviimise eesmärk, sagedus ja kohustuslikkus.	5
Klassijuhataja tegevusjuhend	Klassijuhataja koordineerib koostööd vanematega, viies läbi arenguvestluse kord õppeaastas iga õpilasega. Ühe kooli tegevusjuhendis on lisaks märges: klassijuhataja viib 3. ja 6. klassi lõpus lapse ja lapsevanemaga läbi arenguvestlusi, teistes klassides lastevanemate koosolekuid.	2
Kooli hindamisjuhend	Vajadusel viiakse esimese klassi õpilasega läbi arenguvestlus.	1

Muud tähelepanekud. Muid dokumente uurides võis leida mitmesugust huvitavat materjali, mis otseselt töö eesmärgiga kokku läheb:

- koolis läbiviidud rahuloluküsitlustest selgub, et kooli tugevuseks on märgitud teiste seas ka perevestlusi (1 kool);
- kooli küsitluste kokkuvõttest võib lugeda, et arenguvestlus toimub igal aastal, kuid küsitluste põhjal on vestlusega rahul alla poole vastanutest (1 kool);
- ühe kooli kodulehel pole küll AV läbiviimise juhendit ega muud teemakohast infot ametlikes dokumentides, küll aga on koolil iga-aastane Ideekohvik ja selle kokkuvõttes on huvitav info: „Mida peaksime muutma? Millest peaksime loobuma? – Arenguvestlus peaks olema võimalus, mitte kohustus. Muutma peaks arenguvestluste teematikat, et igal aastal ei oleks samad küsimused ja vastused.“

Dokumendid annavad pinnapealse ülevaate arenguvestluste efektiivsusest. Mõnel koolil oli siiski AV juhendis märges kokkulepete täitmise kontrollimisest. Koolide rahuloluküsitlused on aga informatiivsemad ja saadud infost võib välja lugeda, et igal pool ei ole vestlused siiski tõhusad, kuidas muidu selgitada väidet, et vestlustega oli rahul vähem kui pool küsitletutest.

Rahulolematust avaldati ka küsimustike suhtes.

Intervjuust saadud tulemused

Intervjuu viidi läbi 9 õpetajaga. Õpetajatele on pandud nimede asemel tähed. Olgu öeldud, et 8 õpetajat (B-I) töötavad tavalistes koolides, õpetaja A aga õpetab-kasvatatakse internaatkoolis. Ilmselt on see ka põhjuseks, miks tema vastused erinevad märkimisväärselt

teiste õpetajate omadest. Vastused on kirjeldatud küsimuste kaupa. Vastuste näidete järel on sulgudes esitatud seda aspekti nimetanud õpetajate arv.

1. Millised on arenguvestluste peamised eesmärgid Teie jaoks?

Märkimiste arvu järgi võib öelda, et:

1. Põhiliseks eesmärgiks AV läbiviimisel peavad õpetajad info saamist lapse, tema käitumise, koduste tingimuste ja pere omavaheliste suhete kohta (9 õpetajat). Türk (2006) ja Elango (1977b) toetavad seda ja Elango (1959) lisab, et paljudest nähetest laste juures saab õpetaja aru alles pärast seda, kui on uuritud lapse tausta ja suhteid teiste pereliikmetega. Lukk (2008) väidab samuti, et lapse arengu toetamisel peab arvestama tema elukonteksti ja suhteid.
2. Välja on toodud ka tugevuste ja arendamist vajavate külgede fikseerimine (4 õpetajat). Niisiis, et õpetaja saaks maksimaalselt kaasa aidata lapse arengu toetamisel, on tema jaoks oluline tunda iga last ning tema perekonda, et selgitada välja nii lapse kui ka pere tugevad küljed ja nendest lähtuvalt organiseerida koostööd vanematega (Lukk, 2008).
3. Järgmisena on tähtsaks peetud hea/usaldusliku suhte loomist vanemaga (3 õpetajat). Suhteid vanematega on oluliseks pidanud ka Leung (2001), Salumaa et al. (2006) ja Türk (2006). Kui vestluse tulemusel omavahelised suhted paranevad, siis võib vestlust pidada õnnestunuks, sest usalduslik suhe on aluseks edaspidisele efektiivsele koostööle (Türk, 2006).
4. Neljandana on ära toodud tagasiside andmine lapsevanemale ja lapsele. Seda on tähtsaks pidanud ka Lukk (2007) ja Salumaa, et al. (2006).
5. Õpetaja loodab saada tagasisidet oma tööle. Tagasiside aitab õpetajal oma tööd efektiivsemaks muuta (Salumaa, et al., 2006).

Eesmärkidest on veel nimetatud:

- märgata lapse arengut, tunnustada edusammude puhul ja motiveerida edasiarenguks;
- süstemaatiliselt jälgida koos lapsevanemaga lapse arengut, õpitulemusi, käitumist;
- leida tekkinud probleemidele kiiresti lahendus (!);
- ühtlustada kodu ja kooli arusaamist kooliga seotud küsimustes;
- vähendada lapsevanema hirme ja teadmatust;
- rõõmustada ühes perega lapse edusammudest.

Õpetajate sõnastatud eesmärkide põhjal võib öelda, et vestlustelt oodatakse eelkõige infot lapse ja kodu kohta, suhete paranemist vanematega, tagasisidet oma tööle. Samuti

peetakse oluliseks tagasiside andmist lapsele ja vanemale. Sarnased eesmärgid kajastuvad ka dokumentides, kuigi dokumentides sisalduvad eesmärgid on üldisemad, õpetajate väljatoodud eesmärgid aga konkreetsemad.

2. Kui rahul olete arenguvestluse kui õpetaja ja lapsevanema vahelise koostöövormiga?

Üldiselt on õpetajad rahul või väga rahul antud koostöövormiga. Õpetaja B arvates on vestlused vajalikud koostööks ja lastevanemate positiivse hoiaku loomiseks kooli suhtes. Õpetaja C väidab: *„Tänu väikesele koolile tuleb enamuse lapsevanemaid arenguvestlusele hea meelega. (Põhjuseks tihe koostöö peredega - igakuised üritused, peod, ühismatkad jne). Arvan, et meid (õpetajaid) usaldatakse. Oleme sellest aimu saanud ka heaoluküsitlustest. On tore, et vestlusele tulevad (ei hoiu kõrvale) ka enamuse nende laste vanematest, kellega koos tuleb probleeme lahendada. Sellest on olnud tulu. Lapsevanema ideed ja tähelepanekud täiendavad õpetajate omi, aitavad tööd parandada.“* Ta lisab, et *„koostöövorm õpetaja ja lapsevanemaga sujub siis, kui on tekkinud usalduslik suhe lapse ja lapsevanemaga. Kui lapsevanem peab arenguvestlust lihtsalt kohustuslikuks vormitäiteks ja tuleb kooli nn "sunniviisiliselt", pole sel koostöövormil erilist efekti.“* See tähelepanek leiab kinnitust ka teoorias (Salumaa et al., 2006; Türk, 2006) ja ka õpetaja G on samal seisukohal. Õpetaja G arvab veel, et lapsevanema usalduse võitmisel on lausa määrav tähtsus arenguvestluse õnnestumisel. Ka Käär (2004) oma uurimuses leidis, et koostöö aluseks on vastastikune usaldus ja informatsiooni kiire liikumine. Usalduse saavutamiseks peab ta oluliseks lapsevanemate ja õpetajate ühiseid kokkusaamisi, diskussioone ja vastastikuseid kokkuleppeid.

Arenguvestluse positiivse mõjuna näeb õpetaja G, et vanematele, kes muidu koostööst kõrvale hoiaksid, on nüüd antud võimalus/kohustus kooli tulla. Ta arvab veel, et vestlused on pigem probleemide ennetamiseks, mida on väitnud ka Salumaa et al. (2006) ja Türk (2006), mitte lahendamiseks, sest probleeme lahendatakse tavaliselt koheselt, nende ilmnemisel.

Õpetaja D väidab, et on koostöövormiga rahul, sest vanemad on nõus kooliga koostööd tegema. Õpetaja F on ennast väga emotsionaalselt väljendanud, öeldes, et arenguvestlused on *„hiiglama hea koostöövorm.“* Ta lisab, et vestlused on hädavajalikud ja võrdleb arenguvestlust *„viisaka ja taktitundelise kodukülastusega.“* Sarnasuse kunagiste kodukülastustega on välja toonud ka õpetaja G. Õpetaja H hinnangul on kõige olulisem esimene vestlus, sest sellest oleneb, kas lapsevanemal tekib usaldus õpetaja suhtes ja kas ta oma muredega julgeb edaspidi õpetaja poole pöörduda või mitte.

Õpetaja I toob oma vastuses välja ka lapsevanemate tähelepanekuid: „*Suures enamuses meeldib selline koostöö nii vanemale kui mulle. Kuigi on ka vanemaid, kes ei saa aru vestluste vajalikkusest, kuna lapsega ju probleeme pole. On olnud ka üksikuid vanemaid, kes arvavad, et neil ei ole midagi rääkida ja üldiselt ei tunne selline vanem huvi ka oma lapse käekäigu vastu.*“

Õpetaja A on kindlalt vastanud: „*Ei ole rahul. Minu arvamus on, et see on lihtsalt paberimäärimine plussikese saamiseks, sest tulemused ei ole üllatavad ja tavaliselt on ette teada. Meie koolis on lastevanematega tihe side: helistame tihti kodudesse, vastupidine liin on hõredam. On lapsevanemaid, kes väga ei tunnegi oma lapse vastu huvi ja ei pane see arenguvestlus korra aastas ka seda meelt muutma.*“

Üldjoontes tundub, et arenguvestluse kui koostöövormiga ollakse siiski rahul, kuigi mitte 100%-liselt ja arvatakse, et arenguvestluste kohustuslikuks muutmine on toonud nii mõnegi vanema koolile lähemale ja koostöö on paranenud.

3. Kui rahul olete arenguvestluste läbiviimise korraga oma koolis? (Mis toetab, mis häirib?)

Vastustest selgub, et arenguvestluste läbiviimise korraga oma koolis on rahul enamus õpetajaid. Kuus õpetajat on rahulolu põhjuseks märkinud vabadust toimida oma äranägemise järgi. Kooli juhtkonna poolt pole ahistavaid reegleid ette antud. Võimalus valida aega, kohta ja küsimustikke. Õpetaja E on rahulolu väljendanud järgmiselt: „*Täiesti rahul. Puudub kindel käsk. Õpetajale on antud vabad käed. Iga klassijuhataja saab tegutseda loomulikult, vastavalt sisetundele. Kindlaid piire pole seatud, ei ole ka kindlaid tähtaegu, kuid kõik toimib hästi.*“

Üheks häirivaks teguriks on toodud aastast aastasse samade küsimustike kasutamist (2 õpetajat). Kuid samas on ka selgunud, et õpetajate ettepanekutel neid aegajalt siiski muudetakse. Rahulolematust on põhjustanud ka konkreetne tähtaeg vestluste läbiviimisel. Õpetaja I arvab, et õpetajatele peaks andma rohkem vabadust.

4. Kas ja kuidas hinnatakse arenguvestluste tõhusust/efektiivsust Teie koolis?

Vaid õpetaja B on tõhususe hindamist märkinud: „*Õppealajuhataja teeb kolmanda veerandi lõpul kokkuvõtte klassijuhatajate poolt esitatud dokumentide põhjal. Iga klassijuhataja analüüsib läbiviidud vestlusi ja vestluste tulemuslikkust.*“

Enamuse vastustest ilmneb, et iga õpetaja esitab juhtkonnale üldise kokkuvõtte või aruande, kus on ära toodud ettepanekud ja tõsisemad probleemid, mille lahendamisel vajatakse abi, kuid kool siiski arenguvestluste tõhusust ei hinda.

Põhjuseks, miks koolis ei hinnata AV tulemuslikkust on 4 õpetajat toonud andmete konfidentsiaalsuse. Õpetaja A tõdeb: „*Kuidas seda hinnata, kui andmed on salastatud? See, millest me räägime jääb ju meie vahele: õpilane, klassjuhataja ja lapsevanem.*“

Niisiis, kuna vestluste protokollides olev info on salajane, siis ei saa hinnata mitte vestluste tulemuslikkust vaid vestluste läbiviimise üldist poolt: Mitu vestlust läbi viidi? Millal, mis koosseisus need toimusid ja millised olid ettepanekud?

5. Kas ja mille põhjal hindate arenguvestluste tõhusust/tulemuslikkust Teie ise? (Mille põhjal Te järeldate, et arenguvestlused on/ei ole tulemuslikud olnud?)

Intervjuudest kogunes päris palju infot arenguvestluste tulemuslikkuse kohta.

Õpetaja B näeb tulemuslikkust järgmiselt: „*Efektiivsuse mõõdupuuks on kokkulepetest kinnipidamine Arenguvestluse tulemuslikkus sõltub sellest, kas lapsevanem peab kinni sõlmitud kokkulepetest. Algastmes on väga oluline lapse ja tema koduste koostöö. On tähtis, et õpilane saaks hakkama oma võimete kohaselt. Üldiselt on lapsevanemaga sõlmitud kokkulepped toiminud. Näiteks on õpilasel probleeme lugemisega. Leppisime kokku, et lapsevanem loeb lapsele ette või loevad koos lapsevanemaga iga päev 10 minutit. Teisel variandil luges laps iga päev unejutte oma noorematele õdedele ja vendadele.*

Iga vestluse lõppedes saab vanem kokkuvõtte lehe, millel kirjas:

- *õpilase edusammud õppeainetes ja õppevälises töös, võistlustel, konkurssidel;*
- *mida oleks vaja muuta;*
- *ettepanekud edasiseks;*
- *lapsevanema arvamus vestluse kohta.*

Lapse arengu edusammud kirjutan lehele, see innustab ja motiveerib pingutama.“

Õpetaja A on aga sootuks teisel arvamusel: „*Arvan kindlalt, et ei ole tulemuslikud, sest meil on õpilaste kohta toimikud, kuhu märgime kõik tema „head ja vea*“. Lisaks veel *hilinemiste, puudumiste ja korrapidamise päevik, kasvatusrühma päevik, Klassjuhatajana vestleme oma rühma kasvatajatega pidevalt ja oleme teadlikud õpilaste kodusest olukorrast. Üks vestlus ei muuda midagi ei paremaks ega halvemaks, see on ju kõikide pedagoogide pidev igapäevane töö.*“

Õpetaja E on kindel, et AV tulemuslikkuse määrab kodupoolne toetus.

Kokkuvõtteks võib öelda, et üldiselt peavad õpetajad vestlusi tulemuslikeks (8 õpetajat 9-st), kuid arusaamine tõhususest on veidi erinev.

Vestluste tulemuslikkus väljendub klassijuhatajate arvates selles, et:

- *eelmisel aastal sõlmitud kokkulepped laste ja vanematega said täidetud (6 õpetajat);*

- vanemate ja lastega on tekkinud usalduslik suhe (2 õpetajat);
- arengus on toimunud positiivne muutus;
- saadi lapse kohta uut infot;
- laps ja vanem lahkuvad vestluselt heatujulistena;
- õhkkond klassis muutub sõbralikumaks;
- lapsevanem tunneb huvi, kuidas lapsel koolis läheb ja annab nõu.

Käesolev uurimus kinnitab, et õpetajad peavad tulemuslikkuse näitajaks eelkõige kokkulepete täitmist.

6. Kas Teie arvates kirjalik kokkuvõte arenguestluste lõpus on vajalik? Mille jaoks kokkuvõte vajalik on/ei ole?

Kolm õpetajat ei pea kirjalikku protokolli vajalikuks. Õpetaja A: „*Ei ole vajalik, eriti veel sellel juhul, kui andmed vestluste kohta on nagunii salastatud. Järeldused vestluste lõpuks tehakse ka ilma kokkuvõtva paberita. Koolisüsteem liigub järjest rohkem sinnakanti, et mida rohkem paberit, seda rohkem on töötatud. Tegelikult varsti last enam paberivirna tagant ei näegi. Tegelikult on see arenguestluste kurvem pool. Last ei saa muuta, kui ta ei taha muutuda. Saab ainult vestelda, vestelda, aga kas selleks on vaja kogu aeg kirjalikku tõestust?*“ Õpetaja H jagab kolleegi arvamust: „*Pole vajalik! Mida selle paberiga ikka peale hakata? Täidetud küsimustikust piisab, seal on kõik kirjas.*“ Õpetaja I väidab, et kokkuvõtte tegemine on küll ette nähtud, kuid tema seda ei tee.

Kuus õpetajat arvavad, et kokkuvõte on vajalik. Õpetaja B põhjendab oma arvamust nii: „*Kindlasti on vajalik. Õpetajana ei suuda hiljem meenutada antud lubadusi. Osadel lastevanematel on soovid või ettepanekud koolile, aineõpetajatele või õpilastele. Kokkuvõtete lehtedelt on näha lahendamist vajavad probleemid. Eelmise aasta protokoll on järgmise vestluse aluseks. Tagala peab olema kindlustatud!*“ Ka õpetaja E on sama meelt: „*Väga vajalik! Mille muu põhjal siis järgmisel vestlusel vesteldakse? Kirjalik kokkuvõte innustab last ja vanemat kokkulepet tõsiselt võtma.*“ Ka Rebane (2010), kes uuris arenguestluste läbiviimist Põlvamaal, peab kirjaliku dokumendi vormistamist vestlusest vajalikuks, sest see aitab kokkulepete täitmist kontrollida. Rohtma (2010) kinnitab, et vestluse lõpus tuleb sõnastada eesmärgid järgmiseks aastaks ning teha mõlemapoolsed ettepanekud ja leppida kokku nn „*kodustes ülesannetes.*“

Õpetaja D väidab, et kokkuvõte on kindlasti vajalik nende laste puhul, kellel on mingi probleem või on vaja midagi parandada. Samas tublide laste puhul jääb ka kokkuvõttev jälg

ning seda saab kasutada järgmistel vestlustel. Õpetaja G täiendab eelpoolöeldut, et kogu info, mis vestlusest saadakse, peab jääma ainult klassijuhataja teada.

Nagu enamuse õpetajate (6) ja ka erinevate autorite tähelepanekud tõdevad, on kirjalik protokoll vajalik kokkulepete kirja panemiseks. Kokkulepped sõlmitakse vanemate kaasamiseks ühistesse arendustegevustesse ja probleemide lahendamisse, et lapse tulemused paraneksid (Türk, 2006; Leung, 2001, Tveit, 2009). Kirjalik protokoll on aluseks järgmise aasta vestlusele (Kohtla, 2010).

7. Kas säilitate arenguvestluste protokollid? Kui jah, siis kui kauaks?

Protokollide säilitamise aeg sõltub enamasti sellest, kui kaua lapsed õpetajaga koos on. Valdavalt on protokollid klassijuhataja käe eraldi kaustas (8 kooli). Ühes koolis (väike maakool) hoitakse täidetud küsimustikke direktori käes ja tema otsustab, kuidas nendega edasi toimib. Reeglina toimub peale õpilaste lahkumist õpetaja juhendatavast klassist ka protokollide hävitamine.

Üks õpetaja on pidanud vajalikuks märkida, et ta teeb protokollidest koopia, nii et allkirjastatud koopia jääb õpetajale, originaal aga lapsevanemale. See aitavat kokkuleppeid meeles pidada.

8. Mida võiks teha teisiti, et arenguvestlused oleksid tõhusamad?

Õpetajad on vestluste tõhusamaks muutmiseks pakkunud välja erinevaid mõtteid:

- tihedad suhted vanematega ka enne ja pärast vestlust (3 õpetajat);
- küsimusi tuleks aegajalt muuta (2 õpetajat).
- üks arenguvestlus võiks olla ainult vanemaga, et rääkida sellistest asjadest, mida laps ei peaks kuulma (2 õpetajat). Õpetajate mõtet jagab ka Tveit (2009). Samas arvab õpetaja E, et see pole teostatav, kuna õpetajate koormus on niigi suur. Ühe võimalusena pakub ta, et vestlus võiks olla kaheosaline - alguses võiks rääkida lapsega, seejärel tuleks talle tegevus leida ja siis rääkida vanemaga sellistest asjadest, mida laps ei peaks kuulma;
- koguda rohkelt informatsiooni klassi laste kohta ka muude näitajate põhjal (sotsiomeetriline test suhete kohta, tasemetöö, jne). Et vestlus oleks tõhusam ja pilt lapsest terviklikum, tuleks vestlusele eelneval perioodil koguda andmeid õpilase kohta nii aineõpetajatelt kui klassikaaslastelt (Elango, 1977b; Rohtma 2010). Andmete kogumise vajadust enne arenguvestlust toetab ka Jordan (2010) oma arenguvestluste läbiviimist käsitlevas väljaandes. Elango (1977) aga hoiatab, et õpilastelt üksteise kohta andmete kogumisel peab olema väga taktitundeline, et „õpetajat ei hakataks kahtlustama spioneerimises.“

- tuleks koguda ja kirja panna positiivseid tähelepanekuid laste kohta, et neid vestlusel vanemate rõõmustamiseks tutvustada;
- „*Isa peaks olema tingimata vestlusel kohustuslik, sest ka temal on suur vastutus lapse kasvatamisel* (õpetaja E);“
- õpetaja peab end piisavalt ette valmistama. Ettevalmistuse olulist on märkinud ka Türk, 2006; Salumaa et al., 2006 ja Rohtma, 2004;
- vanemat tuleks tunda õppida. Õpetaja F ütleb oma kogemustele toetudes: „*Olen püüdnud vestluse ettevalmistamisel ja läbiviimisel ka vanemate soovidest lähtuda (alates 2. klassist)*;“
- vanemat tuleks rohkem ette valmistada, „*et vanem teaks, et ta on oodatud koostööd tegema ühise eesmärgi nimel. Kui vanem on kinni või on märgata teatud eelarvamusi õpetaja suhtes, siis peaks nõ sissejuhatava vestluse järel tegema veel ühe vestluse, kui õpetaja on suutnud vanema usalduse võita* (õpetaja G);“ Et vestlus kujuneks sisukamaks, on oluline tutvustada arenguvestluse tähendust ja tähtsust lastevanemate koosolekul, rõhutades seejuures arenguvestlusest tulenevat kasu (Türk, 2006; Salumaa et al., 2006).
- „*Arenguvestlus peab välja kasvama vajadusest kokku saada ja arutada seatud eesmärkide üle* (õpetaja I);“

Õpetaja A ei too küll ühtki ettepanekut vestluste tõhusamaks muutmiseks, kuid oma arvamust väljendab ta lahkelt: „*Ma kahjuks ei saa kohustuslikust arenguvestluse mõttest aru, sest kui vanem on kooli kutsutud, siis nagunii räägitakse kõikidel õpilast puudutavatel teemadel.*“

9. Kas arenguvestluste juhend peaks olema kooli koduleheküljel? Miks?

Arenguvestluste juhend on olemas 5 kooli kodulehel, 4-l puudub. Enamus küsitletud õpetajatest (7 õpetajat 9-st) polnud teadlikud, kas juhend on nende kodulehel või mitte, mis näitab, et vähemalt õpetajatele pole see oluline. Seitse õpetajat 9-st arvas siiski, et vestluste läbiviimise juhend võiks olla kodulehel vanematele tutvumiseks. Üks õpetaja tõdes, et juhend kodulehel pole oluline, sest õpetaja teeb lastele piisavalt selgitustööd ja lapsed räägivad vanematele. Küsimuste korral saab helistada. Teine õpetaja arvas, et õpetajal on niigi juhendid olemas ja väljakujunenud arusaam vestluse läbiviimisest. Ka arvas ta, et vanemad on niigi teadlikud AV olemusest. Õpetajad põhjendasid juhendi puudumist asjaoluga, et ilmselt pole selleks kas vajadust või on probleem tehnilist laadi.

10. Muud mõtted seoses käsitletud teemaga.

Märkimisväärne on, et soovitakse arenguvestluste jätkumist. Vestlustes nähakse võimalust lapse kohta informatsiooni koguda, et siis last paremini mõista ja teda aidata (2 õpetajat). Oli ka arvamus, et vestlused on kõige vajalikumad just algklassides. On vaja saada ülevaade lapsest ja tema kodust ja võita vanemate usaldus, samuti anda neile kindlustunne - nad pole oma muredega üksi, vaid saavad kõigest õpetajaga rääkida (2 õpetajat). Õpetaja G jättis oma 3. klassi vanematele vabad käed, kas nad soovivad vestlust või mitte, sest 2 aastat on neid läbi viidud, kuid vanemad siiski soovisid vestlusi, mis kinnitab, et kokkusaamised on vanemate jaoks väga olulised. Siiski väljendab õpetaja G muret, et AV formaat võib tulevikus muutuda ja ka suhtlemine muutub ilmselt internetipõhisemaks, jättes silmast-silma kohtumised tagaplaanile.

Et AV toimub lapsega ainult ühe korra aastas, siis ei tohiks ära unustada ka igapäevast tööd. On tõdetud, et probleemidele tuleb kohe reageerida ja need lahendada, mitte oodata arenguvestlust (õpetajad A ja C). Õpetaja C koolis on selleks koos lapsevanematega välja töötatud lühiajaline leping. Üheskoos koostatakse plaan probleemi paremaks lahendamiseks ja võetakse kohustused (õpetaja, õpilane, lapsevanem).

Õpetaja A arvas, et kui õpilastega pidevalt tegeldakse, siis pole arenguvestlustel mõtet. Pidev suhtlemine vanematega olevat efektiivsem. Ta lisab: „*Õpetajatel on niigi palju tööd, milleks koormata neid mõttetu paberimajandusega, mille kasutegur on väike. Õpilaste suhtumine on ka selline, et kui õpetajal vaja, siis teeme ära. Lapsevanemad ei ole huvitatud kooli tulemisest, sest nende sõidukulusid ei maksa ju keegi kinni ja transport on tänapäeval kallis.*“

Õpetaja I tunnistab: „*Tegelikult on arenguvestlused-perevestlused õpetajale suur lisakoormus. See periood venitab õpetaja tööpäeva pikaks, sest arvestada tuleb vanemate ajaga, millal on nendel võimalik vestlusele tulla. Vahel tuleb isegi nädalavahetusel kokku leppida kohtumine, sest vanematele tööpäevad ei sobi. Ettevalmistus vestluseks vajab õpetajapoolset põhjalikku ettevalmistust, mis nõuab lisatööd.*“ Rohtma (2004) nõustub kolleegidega ja väidab samuti, et perevestlused on valdkond, mis suurendab kindlasti klassijuhataja töö mahtu, kuid oluline on see eelkõige õpilase arengut käsitledes ning klassijuhataja tööd arvestades.

Arenguvestluste efektiivsust on üldiselt keeruline hinnata. Vestluste vahetut tõhusust saab uurida küsitlustest saadud subjektiivsete arvamuste ja hinnangute põhjal. Vahetu tõhusus peegeldub ennekõike osapoolte tunnetatud tõhususes ning rahulolus vestlusega ja koostöösuhtega. Ka Eestis läbiviidud uurimustes on efektiivsuse all välja toodud

arenguestluste meeldivust, usalduslikkust ja osapoolte tunnetatud rahulolu (Tiko et al., 2006; Türk, 2006).

Tegelik tõhusus saab aga ilmsiks, kui hinnatakse vestlusele seatud eesmärkide täitumist. Vaadates AV peamise eesmärgina iga lapse individuaalsust arvestavat arengu toetamist, võib vestluse tegelik tõhusus ehk lapse igakülgne areng ilmned hoopis pikema perioodi jooksul. Pikaajalise tõhususe hindamiseks on vajalik läbi viia arenguestluste dokumentide analüüs. Kohtlal (2010) õnnestus läbi viia vastavasisuline uurimus lasteaias. Ta uuris, kui palju infot on arenguestluste protokollides, mis viitaks arenguestluste tõhususele ja mille alusel hindavad tulemuslikkust õpetajad ja lapsevanemad. Kohtla jõudis järeldusele, et arenguestluste kokkuvõtetes leiti küll tõhususele viitavaid märke (kirjas lapse tugevused, arendamist vajavad küljed, konkreetsed kokkulepped), kuid tulemuslikkus protokollides ei kajastunud (Kohtla, 2010).

Õpetajate hinnangul sõltub vestluste tõhusus lapsevanema tegutsemisvalmidusest ja kokkulepetest kinnipidamisest. See, et lapsevanema kokkulepetest kinnipidamine on õpetajate arvates lapse arengu seisukohalt üks tähtsamaid, oli uurijale üllatuseks. Üks esimese kooliastme (1. - 4.) õpetaja tunnistas, et algklassides ei saavutata ilma vanema toeta häid tulemusi. Ka Rohtma on öelnud, et vanemad saavad lapse arengule kaasa aidata, kui nad lihtsalt osalevad lapse koolitamise protsessis. Uurimistulemused näitavad, et vanemate vahetu kaasamine lapse kooliellu mõjub positiivselt lapse motivatsioonile, rahulolule ja õppeedukusele (Aas, 2010). Nii, et mida tihedam on koostöö vanemate ja õpetaja vahel, seda paremad on tulemused lapse arengus, sest koostöös otsitakse probleemidele lahendusi ja püütakse õppetööd efektiivsemalt korraldada (Rohtma, 2004).

Kokkuvõtteks võib öelda, et arenguestluste tõhusus seisneb nii kokkulepete täitmises kui suhete üldises paranemises. Enamuse uurimuses osalenud õpetaja arvates on nende läbiviidud vestlused üldiselt olnud tulemuslikud, kuid uuritud dokumentide ja 9 õpetaja arvamus põhjal ei saa vestluste tulemuslikkuse kohta siiski üldistusi teha. Et uurimus oleks objektiivsem, tuleks uuringusse kaasata ka lapsevanemad. Kahjuks ei saanud seda ajapuudusel ise teha. Tulemusi võis mõjutada ka asjaolu, et uurijal polnud võimalust ise intervjueeritavaid valida vaid seda tegid kooli juhid ja ilmselt valisid nad õpetajate seast kõige tublimad.

Kokkuvõte

Uurimustööd läbi viies selgus, et uuritavate dokumentide kättesaadavus ei vastanud uurija ootustele. Töö läbiviija oli veendunud, et kõikide koolide kodulehed sisaldavad muude dokumentide hulgas ka arenguestluste juhendit. Kahjuks nii see polnud. Olemasolevad juhendid olid üldiselt sisukad, vaid paaris oli napisõnaline tutvustus. Uurimuse eesmärgist lähtuvalt võis arenguestluste dokumentidest leida väga vähe tõhususele viitavat infot, rohkem oli infot läbiviimise korra kohta. Kuna arenguestluste juhendid paljude koolide kodulehtedel puudusid, tuli lisaks otsida teemakohast infot muudest kooli dokumentidest. Kuid siin jäi olukord veelgi kesisemaks, sest arvestataval hulgal koolidel (14) arenguestluste kohta igasugune viide puudus.

Intervjuudest saadud tulemused olid suhteliselt informatiivsed ja õpetajatelt laekunud mõtted vestluste tõhusamaks muutmisel asjalikud. Nii dokumentide analüüsist kui intervjuudest ilmnis ka arenguestlusteks ettevalmistavate küsimuste muutmise vajadus. Töö autor arvab, et kui kooliastme alguses on vestlus põhjaliku küsimustiku alusel läbi viidud, siis järgmistel aastatel ei tuleks korrata kõike samamoodi, vaid lähtudes eelmise aasta kokkuvõttest, tuleks kasutusele võtta muid küsimustikke või abistavat materjali, et lapse kohta uut infot teada saada ja vestlust üldiselt sisukamaks muuta. Ettepanek tuleneb uurija isiklikust kogemusest lapsevanemana, kuna mitu aasta järjest on tulnud vastata samadele küsimustele.

Kuna õpetajad on välja töötanud huvitavaid materjale ja kokkuvõtete vorme, soovitaks erinevate koolide õpetajatel korraldada kokkusaamisi, et üksteiselt õppida ja häid nõuandeid saada vestluste veelgi efektiivsemaks muutmiseks. Kooli juhtidele aga tahaks südamele panna, et õpetajatele antaks rohkem vabadust vestluste korraldamisel.

Kasutatud kirjandus

- Aas, K. (2010). *Kodu ja kooli koostöö*. Tartu Linnavalitsuse haridusosakond.
- Arenguvestluse eesmärgid*. (s.a.) Külastatud 15. aprill, 2010, aadressil
<http://www.hm.ee/index.php?046304>.
- Elango, A. (1977a). Klassijuhataja õpilaskollektiivi organiseerijana ja kasvatajana. Elango, A., Tiki, A., Villo, S.-A., (Toim), *Klassijuhataja* (lk 62). Tallinn: Valgus.
- Elango, A. (1977b). Õpilaste isiksuse ja klassikollektiivi tundmaõppimine. Elango, A., Tiki, A., Villo, S.-A., (Toim), *Klassijuhataja* (lk 144 - 162). Tallinn: Valgus.
- Elango, A. (1959). *Klassijuhataja töö koolis*. Tallinn: Eesti Riiklik Kirjastus.
- Hiiepuu, E., Riistop, K. (s.a.) *Arenguvestlused Harkujärve Lasteaed-Algkoolis*. Külastatud 15.aprill, 2010, aadressil
<http://www.ekk.edu.ee/valdkonnad/oppekavad/arenguvestlused>.
- Hirsjärvi, S., Remes, P.& Sajavaara, P. (2005). *Uuri ja kirjuta*. Tallinn: Kirjastus Medicina.
- Jordan, K. (2010). *Arenguvestlus*. Tallinn: Äripäev.
- Kidron, A. (2007). *Uurija käsiraamat: Mis ja milleks? Kuidas? Mis meetodil?: teadus ja rakendusuuringuist psühholoogias*. Tallinn: Mondo.
- Kinos, J., Pukk, M. (2010) *Lapsest lähtuv kasvatus*. Tallinn: Kirjastus TEA.
- Kohtla, K. (2010). *Arenguvestluste efektiivsuse hindamise võimalused lasteaias*.
 Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.
- Krause, U. (s.a). *Tagasiside aitab koolitöös*. Külastatud 15.aprill, 2010
<http://www.ekk.edu.ee/valdkonnad/oppekavad/arenguvestlused>.
- Käär, L. (2004). Lapsevanemate ja õpetajate koostöö noorte narkomaanide ennetamisel.
 Torokoff, M., (Toim), *Töö- ja koostöökultuur koolis* (lk 63 – 75). Tartu Ülikooli Kirjastus.
- Laherand, M-L. (2008). *Kvalitatiivne uurimisviis*. Tallinn: OÜ Infotrükk.
- Leung, P. (2001). Parent-Teacher Conferences in a Secondary School: A Case Study'.
Pastoral Care in Education, 19: 1, 28 – 30.
- Lukk, K. (2007). Kooli ja kodu koostöö. Kuurme, T., (Toim), *Eesti kool 21. sajandi algul: kool kui arengukeskkond ja õpilase toimetulek* (lk 223 – 242). Tallinna Ülikooli kirjastus.
- Lukk, K. (2008). *Kodu ja kooli koostöö struktuuralsest, funktsionaalsest ning sotsiaalsest aspektist*. Doktoriväitekiri. Tallinna Ülikool.

Mis on arenguestlus? (s.a.) Külastatud 15. aprill, 2010, aadressil

<http://www.hm.ee/index.php?045246>.

Nevski, E. (2007). *Arenguestluste soovituslik mudel üleminekul lasteaiast kooli*.

Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

Pelgulinna Gümnaasiumi arenguestluste läbiviimise juhend. (s.a.). Külastatud 02. mail, 2010, aadressil

<http://www.pelgulinna.tln.edu.ee/failid/klassijuhataja/arenguestlus.doc>).

Põhikooli- ja gümnaasiumi põhiseadus, § 35¹. [RT I 2006, 46, 334].

Rebane, H. (2010). *Arenguestluste läbiviimine ühe Põlvamaa põhikooli näitel*.

Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

Riitsaar, L. (2006). *Kooli ja kodu koostöövormid ja nende mõju haridusele*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Rohtma, V. (2004). *Klassijuhataja*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo.

Rüütel, R. (2006). *Arenguestlus kui kooli ja perekonna koostöö üks võimalusi*.

Publitseerimata magistritöö. Tartu Ülikool.

Salumaa, T., Talvik, M. & Saarniit, A. (2006). *Arenguestlus õpilasega*. Tallinn: Merlecons ja Ko OÜ.

Tiko, A. & Almann, S. (2006). *Arenguestlused lasteaias*. Tallinn: AS Kirjastus Ilo.

Tveit, A. D. (2009). Conflict between truthfulness and tact in parent-teacher conferences.

Scandinavian Journal of Disability Research 11, 4, lk 237-256.

Türk, K. (2006). *Arenguestlused koolis*. Tartu: AS Atlex.

Vissak, I. (2007). *Lastevanemate hinnangud arenguestlustele lasteaias*. Publitseerimata bakalaureusetöö. Tartu Ülikool.

Wright, R. Powell, M. B., Ridge, D. (2007). What criteria do police officers use to measure the success of an interview with a child *Psychology, Crime & Law*, August, 13(4): 395–404.

Õpilaste ja lapsevanematega arenguestluste läbiviimise kord. (s.a.). Külastatud 15. aprill, 2010, aadressil http://lasalg.haridus.ee/koolielu_dokumendid_arenguestlus.htm.